

نقض اینترنتی حقوق مالکیت صنعتی

(تاریخ دریافت ۱۳۹۷/۰۵/۱۵، تاریخ تصویب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵)

نرگس ساکی

دانشجوی دکتری حقوق خصوصی و وکیل دادگستری

چکیده

از آنجا که محیط دیجیتال در کنار امتیازات قابل توجهی که برای اشخاص دارد، آن‌ها را با این معطل بزرگ روبه‌رو ساخته که اسرار صنعتی و تجاری آن‌ها در این محیط نقض شده و در اختیار میلیون‌ها نفر کاربر قرار می‌گیرد و تشخیص نقض، شناسایی نقض کننده حق، میزان خسارات وارده و تعیین اینکه کدام دادگاه صالح به رسیدگی دعوی بین‌المللی نقض اسرار صنعتی و تجاری در این محیط است، بسیار دشوار بوده و هر گاه صاحب سر صنعتی و تجاری را از طرح دعوی منصرف می‌کند از این رو برای کاهش مشکلات ناشی از تعارض صلاحیت محاکم، کنوانسیون‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در امور مدنی و تجاری تهیه و پیش‌بینی شده است. این پژوهش با رویکردی توصیفی به بررسی ضمانت اجرای پیش‌بینی شده در قوانین نقض حقوق مالکیت صنعتی در حقوق ایران پرداخته است. در این راستا زیان دیده می‌تواند بر اساس مبانی مسئولیت مدنی یا اثبات ارکان تحقق آن، خسارت‌های خود را در دادگاه مطالبه کند. بنابراین با رجوع به عموماً قانون مدنی، قانون مسئولیت مدنی و منابع فقهی باید قائل به تعدد این مبانی شد.

۵۷

بخش اول: کلیات

اینترنت شبکه‌ای از شبکه‌ها در سراسر دنیاست که میلیون‌ها کاربر رایانه را در تمامی جهان به هم متصل کرده است این امر مزایای فراوانی را ایجاد کرده از جمله دسترسی به منابع عظیمی از داده‌ها و دانش بشری قابلیت تعامل با سایر افراد، ایجاد سرعت و سهولت در انجام کارها، ایجاد منبع جدید درآمد بهره‌مندی از خدمات آموزشی، تفریحی و تجاری. اینترنت تحولی در فضای رسانه‌ای ایجاد نموده و به معنای واقعی توانسته در این زمینه موثر باشد حتی در برخی مواقع از اینترنت به عنوان آخرین امید برای فعالیت رسانه‌های منتقل یا ابزار یاد می‌شود (معتمدنژاد، ۱۳۹۰، ص ۴۸۷ و ۴۸۸). بنابراین فناوری جدید یا رفع محدودیت‌ها و موانع انتشار، جستجو و دریافت اطلاعات زمینه استفاده از حق آزادی بیان را فراهم نموده است. از سوی دیگر پیشرفته فناوری‌های نوین ارتباطی به ویژه اینترنت، نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی افراد داشته و انسان‌ها با استفاده از اطلاعات و خدمات اینترنت، فعالیت‌های روزمره‌شان (نظیر فعالیت‌های ارتباطی، تجاری، آموزشی و سرگرمی و ...) را انجام می‌دهند (کانتونی و تاروینی، ۱۳۹۱، ص ۵۰ و ۵۱). حقوق مالکیت صنعتی به عنوان بخش عمده‌ای از حقوق مالکیت فکری، حق استفاده‌ی انحصاری علائم تجاری، اختراعات، طرح‌های صنعتی، نام تجاری، مبداء و نشان جغرافیایی کالا و ... را در بر گرفته و هدف آن حمایت از ابتکار و فکر افراد در برابر اشخاص ثالث و ایجاد حق انحصار بهره‌برداری برای صاحب آن به مدت معین در محدوده‌ی کشور یا کشورهای محل ثبت است (کریمی، ۱۳۸۹، ص ۳۲). مالکیت صنعتی به عنوان بخشی از مالکیت فکری «حق استفاده انحصاری از اختراعات و علائم تجاری و طرح‌های صنعتی و کشاورزی را پاسداری می‌کند و جلوگیری از رقابت غیر منصفانه یا مکارانه - هر نوع رقابتی که کسی برای معیوب یا نامرغوب جلوه دادن مال التجاره تاجری نموده و هر نوع تخطی است که به حقوق تاجری وارد آید که بر خلاف اصول شرافتمندانه صنعت یا تجارت است (دوستی، ۱۳۷۴، ص ۷). عبارت مالکیت صنعتی معرف «مجموعه حقوق هماهنگی است که دارای هدف معینی می‌باشد و این هدف خاطر فرد یا جمع را مطمئن می‌سازد که محصول صنعتی یا تجاری او مورد سوءاستفاده قرار نمی‌گیرد و در برابر تجاوزات غیرقانونی حمایت می‌شود»، (امامی،

نورالدین، ۱۳۵۰، ص ۲). مالکیت صنعتی، مجموعه حقوقی را مشخص می‌کند که هدفش این است که شخص یا گروه، اعم از حقیقی یا حقوقی، بتواند با اطمینان خاطر، جلوگیری از هرگونه تعرض دیگران، به امر تجارت یا صنعت اشتغال داشته و از هرگونه متجاوزان از ناحیه اشخاص ثالث مصون و محفوظ باشد و هدف آن، حمایت از فکر و ابتکار شخص در برابر اشخاص ثالث و دادن انحصار بهره برداری از نتیجه فکر و ابتکار به صاحب یا مالک آن برای مدت معین است. مالکیت صنعتی بخشی از مالکیت فکری است که به خلاقیت‌های ذهنی و فکری بشر در زمینه‌های صنعتی مربوط می‌شود. مهم‌ترین این خلاقیت‌ها به طور کلی عبارتند از حق ثبت اختراع، نام‌های تجاری، علائم تجاری و خدماتی، طرح‌های صنعتی، نشانه‌های جغرافیایی و نشانه مبدأ کالا و جلوگیری از رقابت تجاری غیر منصفانه است (امامی، ۱۳۹۰، ص ۳۸) در ماده ۶۰ قانون ثبت اختراعات و علائم تجاری ایران مصوب ۱۳۸۶ در خصوص نقض آمده است: «نقض حقوق مندرج در این، قانون، عبارتست از فضای انجام هرگونه فعالیتی در ایران که توسط اشخاص غیر از مالک حقوق تحت حمایت این قانون و بدون موافقت او انجام گیرد». در آخر نقض مرتبط‌ترین حقوق مالکیت صنعتی اشخاص ثالث که ممکن است ایجاد شود حمایت علیه نقض یک عنصر انسانی حقوق مالکیت صنعتی است که دارای حقوق انحصاریست علاوه بر این سرعت و سهولت تبادل آثار و انتقال دانش و تکنولوژی از طریق اینترنت باعث می‌شود که نقض این حقوق با سهولت بیشتر و هزینه کمتر و در گمنامی یا دشواری کشف و نیز پیچیدگی‌هایی در امر دادرسی ایجاد گردد در نتیجه اینترنت از این سو به این حقوق خدمت می‌کند و از سوی دیگر زمینه نقض فراوان آن را فراهم می‌سازد، بدین جهت وضع قوانین حمایتی به ویژه ضمانت اجراهای کافی و مناسب برای جلوگیری از تجاوز به این حقوق از جمله زمینه‌های لازم است.

بخش دوم: معضلات قواعد دادرسی سنتی در فضای سایبر

بند اول: نامعین بودن حیطه‌های جغرافیایی

قوانین و مقررات حاکم بر بستر عبور و مرور در فضای مبادلات اینترنتی بی‌شک، از مقررات موجود برای مبادلات تجاری در دنیای واقعی، بسیار متفاوت خواهند بود. بخش عمده‌ای از

این تفاوت ناشی از خصوصیاتی است که در اینترنت، زمینه حضور راه دور را فراهم می‌آورند و شبکه را به لحاظ فن آوری از بعد مکانی و فیزیکی متمایز می‌کنند. موقعیت شبکه آنچنان به موقعیت جغرافیایی بی‌ربط است که اغلب تعیین مکان فیزیکی یک منبع یا کاربر اینترنت ناممکن است. اطلاع از این موقعیت مکانی برای عملکرد شبکه و ایجاد کنندگان آن اهمیتی ندارد، لذا در طراحی این شبکه امکان تشخیص مکان جغرافیایی در نظر گرفته نشده است.

بند دوم: صلاحیت قضایی در قبال مجرمین

مسائل مربوط به صلاحیت قضایی در قبال جرائم، تقریباً همیشه با در نظر گرفتن محل ارتکاب آن‌ها بیان می‌شوند. این بدان دلیل است که صلاحیت قضایی جنایی همواره بر مبنای حضور واقعی و فیزیکی مجرم در درون حوزه استحفاظی و در مقابل میز محاکمه تعیین می‌شود. براساس قواعد صلاحیت قضایی اگر عنصر مادی یک جرم درون حوزه قضایی شروع یا کامل شده باشد، آن حوزه قضایی صالح به رسیدگی خواهد بود. مورد جرایم چند صلاحیتی، مانند آدم‌ربایی، تنها کافی است که یک عنصر مادی از جرم، درون یک حوزه قضایی در حال انجام باشد تا آن حوزه صالح به رسیدگی شناخته شود. در یک مفهوم عام نقض هر حق، به مفهوم تعدی به قلمرو آن است. در حقوق مالکیت‌های صنعتی نیز مفهوم نقض، ارتباط خود را با معنای عام مزبور از دست نداده و هرگونه تعرض به حقوق انحصاری مالکین مالکیت‌های صنعتی یا قائم مقام ایشان، نقض حق مزبور، قلمداد می‌شود. تمایز حقوق انحصاری پیش‌بینی شده در مالکیت‌های صنعتی با حقوق راجع به اموال عینی از یک سو و برخی وجوه افتراق حقوق مالکیت صنعتی با حقوق مالکیت ادبی و هنری از سوی دیگر، انجام پژوهش‌هایی را در عرصه خاص مالکیت‌های صنعتی، تبدیل به ضرورت انکارناپذیر نموده است به ویژه اینکه دارایی‌های مشمول عنوان مالکیت صنعتی، برخلاف مالکیت‌های ادبی و هنری، غالباً بازتاب شخصیت پدید آورنده نبوده و معمولاً ارتباط معناداری با شخصیت پدید آورنده ندارد. شاید به همین جهت باشد که در مورد مالکیت‌های صنعتی برخلاف مالکیت‌های ادبی و هنری کمتر سخن از حقوق معنوی به میان آمده و بیشتر بر حقوق مادی متمرکز شده است (میرحسینی، ۱۳۸۵).

بند سوم: نقض حقوق علامت تجاری

در قانون مالکیت صنعتی ماده ۳۰ علامت تجاری را اینگونه تعریف می کند:

ماده ۳۰ علامت، علامت تجاری و نام تجاری عبارتند از:

الف- علامت یعنی هر نشان قابل رؤیتی که بتواند کالاها یا خدمات اشخاص حقیقی یا حقوقی را از هم متمایز بسازد. یکی از ایرادات بر این ماده است که به جای کاربرد علامت تجاری از کلمه علامت استفاده کرده است که بایستی به طور دقیق به علامت تجاری اشاره می کرد تا تعریف آن حمل بر تعریف علامت نشود. هدف اصلی علامت تجاری همانگونه که از تعریف آن استنباط می شود تمایز میان محصولات و خدماتی است که مشتری را دچار اشتباه نکند. اساس و بنیان حقوق علائم تجاری بر این است که تعادلی میان منافع رقبا در این حوزه ایجاد کند. یکی از موارد اصلی حمایت از علائم تجاری، حمایت از مالکیت بر علائم تجاری است. عموماً وقتی که شما کلید واژه ای را درون بخش جستجوی موتور جستجوگر وارد می کنید لیست تبلیغاتی و بند تبلیغاتی به طور برجسته بر بالای صفحه ی وب ظاهر می شود. اکنون اگر شما علامت تجاری معروف را وارد کنید که توسط تبلیغات کننده خریداری شده سبب ظهور تبلیغاتش خواهد شد. به منظور غلبه بر این نوع سوء استفاده از علامت تجاری یعنی فروش استعمال علامت تجاری معروف به عنوان کلید واژه یا عبارت تبلیغاتی ما بایستی ابتدا نگاهی به اعمالی که موجب نقض علامت تجاری می شوند انداخته و با تطبیق آن با وضعیت موجود بتوان راه کار قانونی در مورد آن یافت.

نقض: اساسی ترین عملکرد به عنوان نقض علامت تجاری استفاده از علامت تجاری با توجه به کالا یا خدمات ارائه شده به نحوی که موجب گمراهی فرد مصرف کننده شود، پس صرف استفاده از یک عبارت تبلیغاتی به عنوان نقض علامت تجاری محسوب نمی شود و در جایی که کلید واژه نیز در عبارت به کار رود نبایستی پنداشت که نقض علامت تجاری است. البته بایستی خاطر نشان کرد که بسته به هر پرونده ای بایستی در مورد آن قضاوت نمود.

تبلیغات اشتباه: به منظور برخورداری از این سبب علیه استعمال کننده آن، بایستی ادعا مبتنی بر ظهور خلاف ویژگی ها و کیفیت کالا و خدمات یا مبداء جغرافیایی اثر باشد استدلال اولیه

جهت حمایت از این ادعا این است که چنین استعمالی توسط دارنده علامت تجاری حمایت ایجاد شده است با این حال، محتوای بی‌اثر که کالا و خدمات را نشان می‌دهد و به اعتبار کالا و خدمات خدشه وارد نمی‌کند به عنوان امر قابل ادعا کمی مشکل به نظر می‌رسد (وکیل، ۱۳۸۳). بنابراین خصیصه اینترنت، جهانی بودن آن ویژگی حقوق مالکیت صنعتی (به خصوص حق بر علامت) سرزمینی بودن آنست. به دلیل دسترسی پذیری اینترنت همزمان در همه جای دنیا استفاده از این قبیل علائم روی اینترنت ممکن است، حقوق اشخاص ثابت را در فراسوی مرزها به معطل بکشد، با این همه هر قسم استفاده از علامت روی اینترنت را نباید به دلیل وجود یک حق معارف در یک کشور خاص ممنوع دانست ممنوعیت استعمال علامت را باید محدود به فرضی کرد که استفاده اینترنت، در کشوری که علامت را به رسمیت می‌شناسد، اثر تجاری داشته باشد و نباید بکارگیری آن را در همه کشورهای دنیا ممنوع کرد، دارنده حق به علامت نیز اگر بخواهد اقدام به مقابله با چنین استعمالی نماید، باید حکم دادگاه را تحصیل کند، چنین حکمی اگر به صورت کلی بکارگیری علامت را توسط سایت ممنوع کند در واقع حق دارنده علامت را به فراسوی مرزهای کشانده و اثری جهانی بدان داده است. برای مقابله با اثر جهانی احکام دادگاه‌ها، قضات باید ابتکار عمل را به دست گیرند و راه‌حلهایی را بیابند و در احکام صادره اعمال کنند که اثر حق را به کشور شناسنده حق محدود کند.

بند چهارم: نقض طرح‌های صنعتی

منافع یک طرح ثبت شده طی تشریفات خاص قابل واگذاری می‌باشد. هنگامی که مالک طرح به شخص ثالث اجازه می‌دهد از طرح صنعتی خود برای هر منظوری که طرفین در مورد آن به توافق رسیده‌اند استفاده کند، اجازه بهره‌برداری به این شخص تفویض می‌شود. در چنین مواردی، قرارداد اجازه بهره‌برداری عموماً بین دو طرف امضاء می‌شود و شرایط و حدود موافقت‌نامه در آن به صراحت قید می‌شود. اجرای حقوق مالکیت صنعتی ممکن است موضوعی پیچیده باشد. باید به خاطر داشت که مسئولیت اصلی شناسایی و اقدام قانونی علیه تقلید کنندگان یا نقض کنندگان حقوق طرح‌های صنعتی به عهده مالک آن است. به عبارت دیگر، مالک مسئول است تا بر استفاده از طرح خود در بازار را نظارت کند، تقلید کنندگان یا

جعل کنندگان را شناسایی کرده و تصمیم بگیرد که چگونه و چه زمان علیه آن‌ها اقدام قانونی انجام دهد. هر گاه نقض حق انجام شده می‌توان به عنوان گام اول اختاریه‌ای ارسال نموده و نقض کننده حق را از تناقض احتمالی بین طرح او و حقوق انحصاری شما مطلع کرد. اگر نقض حق ادامه یافت، شاید لازم باشد علیه نقض کننده از طریق مراجع قضایی اقدام و شکایت شود. ضمانت اجرای قانونی گویای ارزش و اهمیت حقوق ثبت طرح‌های صنعتی می‌باشد که به راحتی مالک طرح صنعتی می‌تواند اعمال نماید، ناقضین را مجازات کند. طبق ماده ۶۱ قانون فوق‌الذکر که هر شخصیتی که با علم و عمد مرتکب عملی شود که مفاد ماده ۲۸ بهره‌برداری از هر طرح صنعتی که در ایران ثبت شده باشد توسط اشخاص مشروط به موافقت مالک آن است که عبارت است از ساخت، فروش و وارد کردن اقدام حاوی آن طرح صنعتی می‌باشد، مالک می‌تواند علیه شخصی که بدون موافقت او افعال مذکور را انجام دهد یا مرتکب عملی شود که عادتاً موجبات تجاوز آینده را فراهم آورد یا باعث فریب عموم شود عمل غیر قانونی تلقی شود. مجرم شناخته شده علاوه بر جبران خسارت به پرداخت جزای نقدی از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) تا پنجاه میلیون (۵۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال با حبس تعزیری از نود و یک روز تا شش ماه یا هر دوی آن‌ها محکوم می‌شود (قاسمی، ۱۳۸۲).

بند چهارم: نقض اسرار تجاری

حمایت از اسرار تجاری به عنوان اطلاعاتی محرمانه و حاوی ارزش تجاری که موجب برتری یک تاجر بر سایر رقبای تجاری‌اش می‌گردد، از اهمیتی فراوان برخوردار است. با این حال، طبیعت خاص اسرار تجاری باعث شده است که حمایت حقوقی از آن برخلاف دیگر قالب‌های مالکیت فکری، چندان قوی و موثر نباشد. وانگهی گسترش فضای بدون مرز ناشی از پدیده اینترنت، بر مشکلات حمایت از اسرار تجاری افزوده است زیرا امکان نقض حق از سوی میلیون‌ها کاربر در بستر مبادلات الکترونیکی فراهم شده و نظارت قوی حقوقی، بر آنها وجود ندارد. این مشکلات حقوقی زمانی بیشتر می‌شود که صاحب این اسرار به عنوان زیان دیده با این سوال بزرگ روبرو است که در دعوی علیه یک نقض کننده خارجی، کدام دادگاه و مرجع، صلاحیت رسیدگی به دعوای الکترونیکی را دارد، به خصوص آنکه در خصوص اسرار

تجاری بر خلاف علامت تجاری و اختراعات، مقررات متحدالشکل منطقه‌ای یا بین‌المللی وجود ندارد. در این میان، حمایت حقوقی از اسرار تجاری، ضعیف‌تر از قالب‌های دیگر حمایت از حقوق مالکیت فکری است، این مسأله به ماهیت و طبیعت اسرار تجاری مربوط می‌شود، اسرار تجاری بر خلاف حقوق مالکیت ادبی و هنری (کپی رایت) و علامت تجاری، زمانی مورد حمایت و سودمند هستند که سری مانده و وارد حوزه عموم نشوند؛ اما در کنار دو عامل فوق، امروزه پدیده‌ای نوین به نام اینترنت، نیز حمایت از اسرار تجاری، را دشوارتر و تأثیر حقوقی این قالب حمایت را بسیار ضعیف‌تر ساخته است چرا که:

اولاً: دسترسی بیش از یک میلیارد کاربر به شبکه گسترده جهانی، نقض حق صاحبان اسرار تجاری را به نحو قابل توجهی افزایش داده است برای نمونه، شخصی با آگاهی یافتن از اسرار تجاری یک شرکت و به قصد افشای آن در سطح جهانی، آن را از طریق اینترنت در اختیار کاربران قرار دهد؛ ثانیاً: تجارت الکترونیکی از طریق اینترنت، کنترل شرکت‌ها بر اطلاعات را کاهش داده است و این امر به واسطه قابلیت جابه‌جایی زیاد اطلاعات در محیط مجازی است زیرا فایل‌های ذخیره شده و ارتباط اینترنتی و حافظه کامپیوتر، این انتقال را تسهیل کرده‌اند به علاوه اینترنت، امکان شناسایی شخص حقیقی یا حقوقی نقض کننده حق را به حداقل رسانده است و از این حیث نیز صاحبان اسرار تجاری نسبت به افشای آن در محیط دیجیتالی آسیب‌پذیرتر از محیط فیزیکی شده‌اند. دشواری احقاق حق در محیط دیجیتالی به موضوع فوق یعنی تعیین نقض کننده سر تجاری محدود نمی‌گردد بلکه در دعاوی بین‌المللی راجع به نقض سر تجاری، معضل حقوقی تعیین دادگاه و مرجع صالح به رسیدگی نیز پیش می‌آید زیرا محیط دیجیتالی غالباً اشخاصی را در مقابل یکدیگر قرار می‌دهد که در کشورهای گوناگون اقامت دارند و این مسأله، بر اهمیت تعیین مرجع صالح رسیدگی در فضای دیجیتال، افزوده است (صادقی، ۱۳۸۶).

بخش سوم: معیارهای تعیین مرجع صالح رسیدگی به دعاوی نقض اسرار تجاری در فضای دیجیتالی

این موضوع یکی از موضوعات محوری در حقوق بین‌المللی خصوصی است و تعیین مرجع صالح در این حوزه با دشواری‌ها و پیچیدگی‌های فنی بسیاری روبه‌روست چرا که حقوق

بین الملل خصوصی بیش از آنکه دارای وصف بین المللی باشد، دارای وجه خصوصی است یعنی روابط خصوصی در سطح بین الملل است. تفاوت قوانین داخلی کشورها با یکدیگر باعث بروز تعارضات فراوان میان قوانین کشورها شده است. وانگهی حقوق مالکیت فکری چه در محیط فیزیکی و چه در محیط دیجیتال، اصل سرزمینی بودن است که به موجب آن، برای تعیین حمایت از مصادیق مالکیت قانون از جمله اسرار تجاری، باید ملاک را قوانین کشوری دانست که حمایت در آنجا مطالبه شده است. این وابستگی حقوق مالکیت فکری به قوانین داخلی کشورها، تعارض قوانین را بیش از پیش سبب شده است. مشکلات و پیچیدگی های ناشی از رفع تعارض صلاحیت دادگاه ها، این گرایش را در نزد مقامات کشورهای مختلف ایجاد کرد تا با وضع قوانین متحدالشکل در زمینه مسائل مختلف مدنی و به ویژه تجاری که در آن، حل سریع اختلافات یک ضرورت اساسی محسوب می گردد، گامی مهم در راه کاهش تعارض صلاحیت ها بردارند. البته تا کنون در خصوص تعیین مرجع صالح و قانون حاکم بر دعای نقض مالکیت فکری در محیط دیجیتالی، مقررات یا کنوانسیون بین المللی خاص تهیه و تصویب نشده است (صادقی، ۱۳۸۶). با این حال با استفاده از اسناد بین المللی و منطقه ای موجود در زمینه تعیین صلاحیت محاکم در امور تجاری که حاوی موادی در زمینه مالکیت فکری نیز هستند، می توان خلاء موجود را برطرف ساخت. کنوانسیون بروکسل دو از آنجا که حاوی معیارهای کلی تعیین دادگاه صالح در امور مدنی و تجاری می باشد، لذا در خصوص تعیین دادگاه صالح رسیدگی به دعای نقض اسرار تجاری در محیط دیجیتالی نیز قابل اعمال است چرا که این کنوانسیون در زمینه امور تجاری در هر محیطی از جمله فیزیکی و دیجیتالی قابلیت اعمال دارد. با این حال، این کلیت قلمرو با این محدودیت روبه روست که تنها در دعای که طرف دعوی تبعه یا مقیم یکی از کشورهای متعاقد کنوانسیون است، اعمال می گردد. برای مثال، در نظام حقوقی انگلستان، قواعد راجع به تعیین صلاحیت دادگاه در دعای نقض اسرار تجاری در صورتی که خواننده دعوی، مقیم یکی از کشورهای عضو کنوانسیون بروکسل باشد، طبق مقررات این کنوانسیون صورت می پذیرد حتی اگر تهیه کنندگان کنوانسیون در زمان تهیه و تصویب آن به گسترش قلمرو آن به محیط دیجیتالی نظر نداشتند اما در سایر موارد براساس

مقررات داخلی و قواعد نظام کامن لا تصمیم‌گیری می‌شود. در هر حال، کنوانسیون مورد بحث با بیان یک اصل کلی در ماده ۲ خود، معیار تعیین صلاحیت را دادگاه کشور محل اقامت خواننده مقرر می‌دارد، لذا اگر نقض‌کننده اسرار تجاری الکترونیکی در کشور الف مقیم باشد، دادگاه آن کشور صالح به رسیدگی است؛ با این حال صلاحیت مقرر در این اصل کلی با استفاده از مواد بعدی مواد ۵ تا ۱۸ تکمیل می‌گردد که از این میان، بندهای یک و سه ماده ۵ و بند چهار ماده ۱۶ به دعاوی بین‌المللی مالکیت فکری ارتباط مستقیم دارد. بند چهار ماده ۱۶ به موضوع ما مربوط نمی‌شود چرا که این بند به صلاحیت انحصاری دادگاه‌ها در دعاوی راجع به ثبت یا اعتبارات اختراع، علائم تجاری، طرح‌ها یا دیگر حقوق مشابهی که باید تودیع و ثبت شوند می‌پردازد در حالی که اسرار تجاری برای آنکه به صورت سر باقی بمانند نباید تودیع یا ثبت گردند. اما بندهای یک و سه ماده پنج، در خصوص اسرار تجاری الکترونیکی نیز قابل اعمال بوده و اولی در فرض قرارداد و دومی در فرض مسئولیت مدنی به ارائه معیار برای تعیین صلاحیت دادگاه پرداخته‌اند. براساس بند یک ماده ۵ کنوانسیون بروکسل دو، در امور مرتبط با یک قرارداد، مکان اجرای تعهد متنازع فیه تعیین می‌کند که کدام دادگاه صالح است و اگر قرارداد متضمن تعهدهای مختلف باشد، دعوی باید در دادگاه کشوری اقامه شود که مبنای دعوی را تشکیل می‌دهد و اگر مبنای دعوی از چند تعهد تشکیل شده باشد، معیار، تعهد اصلی قرارداد است. بر این اساس، اگر صاحب یک شرکت اینترنتی با انعقاد موافقت‌نامه عدم افشا با یکی از کارکنان خود از او تعهد بگیرد که اسرار تجاری الکترونیکی شرکت را در اختیار شرکت‌های طرف قرارداد و در دسترس سایر افراد خارج از شرکت قرار ندهد، در صورتی که متعهد از اجرای تعهد خود سر باز زده و اطلاعات را از طریق ایمیل شرکت در اختیار طرف قرارداد آلمانی قرار دهد، صاحب سر تجاری به عنوان خواهان می‌تواند در دادگاه مکان اجرای تعهد یعنی دادگاه اقامتگاه شرکت طرح دعوی نماید. و دادگاه آن کشور تنها تا میزان خسارت وارد در آن کشور صالح به رسیدگی است نه همه خسارات. محدود شدن صلاحیت دادگاه محل وقوع خسارت در محیط فیزیکی، قابل اعمال در محیط اینترنت نیست چرا که محیط اینترنت، محیطی جهانی و فاقد مرز است، لذا باید از سرزمینی کردن خسارت خودداری کرد

چون سرزمینی کردن، با اوصاف محیط فیزیکی سازگار و منطبق است؛ از این رو، اگر صاحب اسرار تجاری در محیط دیجیتالی دچار زیان گردد، دادگاه یکی از کشورهایی که خسارت در آن وارد شده است، می‌تواند به کلیه خسارات حتی در کشورهای دیگر رسیدگی نماید و این از ویژگی‌های خاص این محیط است. کنوانسیون لاهه، منبع اصلی قواعد بین‌المللی در حوزه حقوق بین‌المللی خصوصی محسوب می‌گردد. این کنوانسیون که نتیجه نشست نخست اعضا در کنفرانس لاهه سال ۱۹۸۳ بود، با هدف برای یکنواخت‌سازی قواعد حقوق بین‌الملل خصوصی و کاهش تعارضات در زمینه دادگاه صالح و قانون حاکم بر دعاوی بین‌المللی منعقد گردید. در سال ۱۹۹۲، ایالات متحده آمریکا پیشنهاد داد تا کنوانسیون پیشنهادی در زمینه شناسایی و صلاحیت آرای محاکم خارجی در زمینه امور مدنی و تجاری تهیه شده و در آن تعارضات راجع به صلاحیت محاکم در دعاوی مالکیت فکری از جمله اسرار تجاری حل گردد. این کنوانسیون در ماده ۳ خود مشابه کنوانسیون بروکسل، اصل را در تعیین دادگاه صالح به رسیدگی، بر صلاحیت دادگاه اقامتگاه خواننده دعوی گذارده است. واپیو در جهت کاهش تعارضات صلاحیت محاکم در دعاوی دیجیتالی نقض مالکیت فکری از جمله اسرار تجاری، ایجاد و توسعه مراکز ویژه برای حل و فصل اختلافات مربوط می‌باشد. مرکز داوری و میانجی‌گری واپیو از مدت‌ها قبل با این نیت تأسیس شد تا با جایگزین کردن شیوه‌های جایگزین حل اختلاف اصحاب دعوی را از ورود به مسائل پیچیده تعارض صلاحیت محاکم در دعاوی بین‌المللی برهاند. منظور از شیوه‌های جایگزین حل اختلاف در معنای عام کلمه، کلیه راه‌های حل و فصل اختلافات از طریق اشخاص خصوصی و خارج از جریان دادگاه می‌باشد و داوری، میانجی‌گری، سازش و مذاکره از مهم‌ترین و رایج‌ترین این شیوه‌ها به شمار می‌آید. قواعد حل تعارض صلاحیت محاکم در نظام حقوقی ایران عمدتاً در قانون مدنی و آن هم نه به طور کامل مطرح شده و از آنجا که این بخش از مواد این قانون در سال ۱۳۰۷ تصویب شده است، لذا قانون‌گذار به بحث تعیین صلاحیت محاکم در محیط دیجیتالی توجه نداشته است. قوانین مالکیت فکری ما نیز عنایتی به بحث تعیین صلاحیت محاکم در دعاوی بین‌المللی چه در محیط فیزیکی و چه در محیط مجازی نداشته‌اند و جالب‌تر اینکه در نظام

حقوقی فعلی ما، اساساً قانون خاصی در خصوص حمایت از اسرار تجاری وجود ندارد و بالطبع، مقررات نیز در مقوله حل تعارضات در دعاوی بین‌المللی نقض اسرار تجاری در حقوق ما وجود ندارد. با این حال در سال ۱۳۸۲، قانون‌گذار براساس قانون نمونه آنستیرال به تصویب قانون تجارت الکترونیکی مبادرت ورزید و برای نخستین بار، مواردی را به اسرار تجاری و بیان مفهوم آن اختصاص داد. طبق ماده ۶۵ این قانون، «اسرار تجاری الکترونیکی» داده پیامی است که شامل اطلاعات، فرمول‌ها، الگوها، نرم‌افزارها و برنامه‌ها، ابزارها و روش‌ها، تکنیک‌ها و فرآیندها، تألیفات منتشر نشده، روش‌های انجام تجارت و داد و ستد، فنون، نقشه‌ها و فراگردها، اطلاعات مالی، فهرست مشتریان، طرح‌های تجاری و امثال اینها است (خلج، ۱۳۸۳).

که به طور مستقل دارای ارزش اقتصادی بوده و در دسترس عموم قرار ندارد و تلاش‌های معقولانه‌ای برای حفظ و حراست از آن‌ها انجام شده است». این ماده هر چند از مصادیقی نام برده است که در محیط فیزیکی نیز مطرح می‌باشند، اما قید «داده پیام» مذکور در صدر ماده، به خوبی گویای این واقعیت است که قانونگذار ما کلیه مصادیق اسرار تجاری مطرح در محیط فیزیکی را در محیط مجازی نیز قابل اعمال و قابل حمایت دانسته است و به تعبیر دیگر، مصادیق اسرار تجاری را به قسم الکترونیکی آن نیز تعمیم داده است. چنانکه ملاحظه می‌شود، قانونگذار اقدام به اعطای یک سلسله حقوق ماهوی برای صاحب اسرار تجاری در محیط الکترونیکی کرده است از جمله آنکه اصل حق او را مشمول حمایت انحصاری دانسته و برای نقض حق قائل به مسئولیت کیفری و مدنی شده است با این حال، در هیچ جای این قانون نه تنها در خصوص نقض اسرار تجاری بلکه در خصوص نقض سایر حقوق مالکیت فکری مقرر در این قانون، هیچ ماده‌ای به مقوله تعیین صلاحیت محاکمه پرداخته است.

بخش چهارم: ضمانت اجرای نقض حقوق معنوی مخترعان

حق اختراع یکی از شاخه‌های مهم حقوق مالکیت صنعتی است که به معنای اعطای حقوق انحصاری احصاء شده در قانون و مقررات داخلی و بین‌المللی برای صاحبان حق اختراع به مخترعان برای مدت تعیین شده در قانون می‌باشد، کشور ما از آن دسته از کشورهایی است که اختراع را بعد از به ثبت رسیدن مورد حمایت قرار می‌دهد. قانون ثبت اختراعات، طرح‌های

صنعتی علائم تجاری حمایت‌هایی را برای مخترعان در نظر گرفته است (شیخی، ۱۳۸۵). در صورت نقض حقوق مخترع، وی می‌تواند از دو ضمانت اجرا جهت احقاق حق خود بهره گیرد: ضمانت اجرای مدنی و کیفری. در صورتی که تجاوز به حقوق مخترع از طریق ثبت همان اختراع به نام شخص دیگری بوده یا منجر به ورود خسارت شود، ضمن تقدیم دادخواستی به دادگاه حقوقی صالح می‌تواند ابطال ورقه اختراع فرد تجاوز و جبران خسارت وارده به خویش را تقاضا کند. حق جبران خسارت مخترع در ماده ۴۵ موافقت‌نامه «تریپس» مورد حمایت قرار گرفته است. قانون قدیم نه تنها به مخترع حق احقاق حق تقاضای جبران خسارت وارده به خود را اعطا می‌کرد، بلکه حق تقاضای عدم النفع را نیز مورد حمایت قرار داده و ممکن دانسته بود. اما قانون جدید در مواد ۶۰ و ۶۱ و ماده ۱۸۱ آیین‌نامه خود تربیت که چنانچه عمداً از پالایش محتوای مجرمانه خودداری کنند، منحل می‌شوند و در صورتی که از روی بی‌احتیاطی و بی‌مبالاتی زمینه دسترسی به محتوای غیر قانونی را فراهم آورند، در مرتبه نخست به جزای نقدی از بیت تا یکصد میلیون ریال و در مرتبه دوم به جزای نقدی از یکصد میلیون ریال تا یک میلیارد ریال و در مرتبه سوم به یک تا سه سال تعطیلی موقت محکوم خواهند شد. در ماده ۱۲۶ و ۱۳۱ پیش‌نویس لایحه قانون جامع حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط برای تخلفات اشخاص حقوقی به ترتیب ضمانت‌اجراهای مدنی و کیفری پیش‌بینی شده است. مطابق ماده ۱۳۱ لایحه: هر گاه متخلف از این قانون شخص حقوقی باشد، دادگاه می‌تواند علاوه بر مجازات شخص حقیقی مسئول که جرم ناشی از تصمیم او بوده، شخص حقوقی را نیز حسب مورد به مجازات‌های زیر محکوم نماید:

۱- جزای نقدی مذکور در مواد این بحث

۳- تعلیق موقت یا دائم تمامی فعالیت‌های شخصی حقوقی و یا آن بخش از فعالیت‌ها که متضمن نقض حق بوده است.

مصادیق رفتار مجرمانه در ماده ۷۴ شامل تکثیر، اجرا و توزیع (عرضه و نشر) است که همگی با فعل مثبت اماکن تحقق دارند و این مصادیق حصری و محدود به موارد ذکر شده هستند؛ این در حالی است که برای نقض حقوق معنوی یا نقض سایر حقوق مادی دارندگان حقوق مرتبط

مقرره‌ای تعیین نشده است. هم چنین ذکر عبارت «حق تصریح شده مولفان را نقض نماید» امکان حمایت کیفری از حقوق معنوی دارندگان حقوق مرتبط را منتفی ساخته است چرا که در هیچ یک از قوانین و مقررات موجود به حقوق معنوی برای دارندگان حقوق مرتبط تصریح نشده است. جرم مذکور در ماده ۷۴ در زمره جرائم مطلق است بدین معنی که لازم نیست نقض حقوق ذینفع منجر به ضرر پدید آورنده شود. در خصوص عنصر معنوی نیز احراز سوء نیت عام یعنی داشتن عمد در ارتکاب مصادیق مجرمانه کافی است و قصد اضرار به پدید آورنده شرط تحقق جرم نیست. برخی معتقدند که عدم ذکر شرط تحصیل منافع مادی برای نقض حق از جمله انتقادات وارد بر این ماده است. در پاسخ باید گفت اولاً در مورد تجارت الکترونیکی، نقض حق لزوماً برای تحصیل منافع مادی است در غیر این صورت، تجارت الکترونیکی صدق پیدا نمی‌کند. ثانیاً اعمال ناقض حقوق مالکیت ادبی و هنری مانند توزیع و تکثیر یک اثر یا تحریف آن ممکن است با اهدافی چون لطمه به حیثیت و شهرت دارند اثر یا رقابت غیر منصفانه صورت گیرد که مستقیماً منجر به تحصیل منافع مادی برای مرتکب نمی‌شود. طبق ماده ۱۸۳ آیین‌نامه قانون جدید در هر دو دعوی حقوقی و کیفری فرد معترض می‌تواند صدور قرار تأمین و یا توقیف محصولات ناقض حقوق ادعای خود را درخواست کند. طبق ماده ۱۷۹ آیین‌نامه قانون مصوب سال ۱۳۸۶ رسیدگی به دعاوی حقوقی و کیفری مرتبط با قانون مزبور در صلاحیت شعبه یا شعب خاصی از دادگاه‌های عمومی تهران است. در خصوص ضرورت وجود مقررات در مورد ضمانت اجرای حق، حمایت از حقوق صاحبان حق اختراع یا همان مخترعانی که اختراع خود را به ثبت رسانده‌اند نقش اساسی در توسعه اقتصادی و تجاری کشورها و سطح رفاه اجتماعی مردم در جامعه دارد. با توجه به این تأثیرات وجود مقررات برای حمایت از صاحبان این حقوق و از آن مهمتر ضمانت اجرایی برای تضمین رعایت این حمایت‌های ضروری است. در بررسی ضمانت اجرای کیفری رعایت حق اختراع، اگرچه در قوانین مختلف برای حقوق مالکیت صنعتی مثل حق بر علائم تجاری ضمانت اجرای کیفری در نظر گرفته شده و جرایم و مجازات‌هایی در این خصوص تعیین شده است اما در دعاوی حق اختراع معمولاً سعی می‌شود که تجاوز به حق اختراع از طریق مدنی پیگیری شود هر چند می‌توان برخی ضمانت اجرای کیفری نیز در این خصوص در

قوانین و مقررات کشورمان یافت. پیش‌بینی جرایم و مجازات‌هایی برای برخورد با نادیده گرفتن حقوق مخترعان به کشور ما محدود نمی‌شود و در سایر نظام‌های کیفری و حتی اسناد بین‌المللی نیز مقررات مشابهی وجود دارد. در کشور ما در قانون ثبت اختراعات و علائم تجاری و طرح‌های صنعتی مصوب ۱۳۸۶ و در ماده ۶۱ این قانون گفته شده است: «هر شخصی که با علم و عمد مرتکب عملی شود که طبق مواد، ۱۵، ۲۸ و ۴۰ نقض حقوق به شمار آید یا بر طبق ماده ۴۷ عمل غیر قانونی تلقی شود، مجرم شناخته شده و علاوه بر جبران خسارت به پرداخت جزای نقدی از ۱۰ میلیون ریال تا ۵۰ میلیون ریال یا حبس تعزیری از ۹۱ روز تا ۶ ماه

بخش پنجم: ضمانت اجرای کیفری نقض حقوق مالکیت صنعتی

در مواد ۴۶ و ۴۷ قانون ثبت علائم و اختراعات سابق (۱۳۱۰) امکان طرح دعوی جزایی در خصوص علائم تجاری و اختراعات وجود داشت لیکن اشاره‌ای به اعمال مجرمانه و نیز مجازات‌های مربوط به آن نکرده بود و شکایات مربوط به این جرایم در تهران مطرح می‌شد. در صورتی که ارتکاب این جرایم در خارج از حوزه تهران صورت می‌پذیرد. تحقیقات مقدماتی در آن شهر صورت گرفته و برای رسیدگی به دادگاه‌های تهران ارسال می‌گردید. قانون اصلاح ماده ۲۴۴ و ماده ۲۴۹ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۱۰ نیز مقرراتی در مورد تعیین مجازات در خصوص نقض علامت تجاری و حق اختراع را در خود جای داده بود.

الف) قانون مجازات اسلامی

مبحث چهارم قانون مجازات اسلامی طی مواد ۱۲۰ تا ۱۲۵ به «دسیسه و تقلب در کسب و کار و تجارت» اختصاص پیدا کرده است. در این مبحث مجازات حبس و شلاق با تعیین حداقل و حداکثر تعیین گردیده است. بر خلاف قانون مجازات عمومی، در این قانون مجازاتی برای شروع به جرم معین نشده است، همچنین کیفیات مشاهده نیز در آن به طور دقیق بیان نشده است.

ب) قانون حمایت از نشانه‌های جغرافیایی (مصوب ۱۳۸۳/۲/۱۸)

ماده ۶ قانون با جرم‌انگاری تجاوز به موارد احصاء شده در ماده ۲ با عنوان حقوق دارنده، برای مرتکب جرم، مجازات حبس و جزای نقدی تعیین کرده است.

ماده ۶- هر شخصی که مرتکب اعمال مندرج در ماده (۲) شود علاوه بر جبران خسارت به جزای نقدی از ده میلیون (۱۰۰۰۰۰۰۰) ریال تا پنجاه میلیون (۵۰۰۰۰۰۰۰) ریال یا حبس تعزیری از نود و یک روز تا شش ماه و یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد. تبصره- در صورت لزوم دادگاه می‌تواند به هر درخواستی مدعی خصوصی دستور موقت مناسب صادر کند.

عناوین مجرمانه که به موجب ماده ۲ این قانون مقرر گردیده است عبارت است از:
ماده ۲- هر شخص یا هر گاه ذینفع می‌تواند در خصوص نشانه‌های جغرافیایی به منظور جلوگیری از اعمال زیر یا مطالبه ضرر و زیان ناشی از آن‌ها در دادگاه اقدام دعوی نماید:
الف- معرفی و انتساب غیر واقعی و گمراهی کننده مبدا جغرافیایی کالا.
ب- هر گونه استفاده از نشانه‌های جغرافیایی که مطابق ماده (۱۰ مکرر) کنوانسیون پاریس مصداق رقابت نامشروع باشد.

ج) قانون تجارت الکترونیکی (مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۱۱)

این قانون در ماده ۶۵ و ۶۶، به حمایت از اسرار و علائم تجاری به جهت تضمین و حمایت از رقابت‌های مشروع، استفاده از نام تجاری را چه به صورت دامنه و یا هر نوع نمایش بر خط دیگر در صورتی که موجب فریب یا مشتبه شدن اصالت کالا و خدمات به طرف شود، ممنوع و مشمول مجازات دانسته است. بررسی مواد این قانون نیز ملاحظه می‌شود که مجازات‌های تعیین شده حبس و جزای نقدی بوده و دارای اقل و اکثر هستند. در ماده ۷۵ متخلفین از ماده ۶۴ که در بستر مبادلات الکترونیکی به منظور رقابت، منفعت یا ورود خسارت به بنگاه‌های تجاری، صنعتی، اقتصادی و خدماتی، با نقض حقوق قراردادهای استخدامی مبنی بر عدم افشای اسرار شغلی و یا دستیابی غیر مجاز، اسرار تجاری آن را برای خود تحصیل نموده یا برای اشخاص ثالث افشا نماید به حبس از شش ماه تا دو سال و نیم و جزای نقدی معادل ۵۰ میلیون ریال محکوم خواهد شد و برای تخلف از علائم تجاری با شرایط ماده ۶۶، ۱ تا ۳ سال حبس و جزای نقدی از ۲۰ میلیون ریال تا ۱۰۰ میلیون ریال در نظر گرفته شده است. که شرح مواد فوق‌الذکر در ذیل آمده است:

ماده ۶۴- به منظور حمایت از رقابت‌های مشروع و عادلانه در بستر مبادلات الکترونیکی، تحصیل غیر قانونی اسرار تجاری و اقتصادی بنگاه‌ها و مؤسسات برای خود و یا افشای آن برای اشخاص ثالث در محیط الکترونیکی جرم محسوب و مرتکب به مجازات مقرر در این قانون خواهد رسید.

ماده ۶۵- اسرار تجاری الکترونیکی داده پیامی است که شامل اطلاعات، فرمول‌ها، الگوها، نرم‌افزارها و برنامه‌ها، ابزار و روش‌های تکنیک‌ها و فرآیندها، تألیفات منتشر نشده، روش‌های انجام تجارت و داد و ستد، فنون، نقشه‌ها و فراگردها، اطلاعات مالی، فهرست، طرح‌های تجاری و امثال اینها است، که به طور مستقل دارای ارزش اقتصادی بوده و در دسترس عموم قرار ندارد و تلاش‌های معقولانه‌ای برای حفظ و حراست از آن‌ها انجام شده است.

ماده ۷۵- متخلفین از ماده (۶۴) این قانون و هر کس در بستر مبادلات الکترونیکی به منظور رقابت، منفعت و یا ورود خسارت به بنگاه‌های تجاری، صنعتی، اقتصادی و خدماتی، با نقض حقوق قراردادهای استخدام مبنی بر عدم افشای اسرار شغلی و یا دستیابی غیر مجاز، اسرار تجاری آنان را برای خود تحصیل نموده و یا برای اشخاص ثالث افشا نماید به حبس از شش ماه تا دو سال و نیم، و جزای نقدی معادل پنجاه میلیون (۵۰۰۰۰۰۰۰) ریال محکوم خواهد شد.

با مقایسه این مواد ملاحظه می‌شود که در ماده ۷۵ علاوه بر جمع مجازات بین حبس و جزای نقدی، میزان جزای نقدی معین شده و به وضعیت متهم و میزان درجه ارتکاب جرم توجهی نشده اما مجازات حبس به صورت اقل و اکثر تعیین شده‌ها است.

البته جمع بین این مجازات‌ها خلاف سیاست‌های اتخاذی مبنی بر حسب زدایی است و به هر حال می‌بایست کیفر حبس مورد حکم قرار بگیرد. همچنین مجازات‌های تبعی علاوه بر مجازات‌های اصلی در نظر گرفته نشده است و این نقیصه با توجه به رویکرد قانون مجازات اسلامی در ماده ۶۲ مکرر می‌بایست در اصلاح قوانین مد نظر قرار داده شود.

د) قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری (مصوب ۱۳۸۶)

براساس ماده ۶۱ این قانون، هر شخصی اعمالی را که طبق مواد ۱۵، ۲۸ و ۴۰ جزء حقوق مالک محسوب می‌شود و یا عمل غیر قانونی مندرج در ذیل ماده ۴۷، که هر گونه استفاده از

یک نام تجاری توسط اشخاص ثالث اعم از اینکه به صورت نام تجاری باشد یا علامت یا علامت جمعی، یا هر گونه استفاده از آن‌ها که عرفاً باعث فریب عموم شود، مرتکب شود، مجرم شناخته شده و علاوه بر جزای نقدی به حبس تعزیری از ۹۱ روز تا ۶ ماه یا هر دو محکوم می‌شود. در این ماده نیز صرفاً به تعیین مجازات حبس و جزای نقدی اکتشاف شده است و تصمیمی در خصوص اموال و اشیاء حاصل از جرم یا ابزار و ادوات مورد استفاده در ارتکاب جرم گرفته نشده است. این در حالی است که مطابق ماده ۱۰ قانون مجازات اسلامی، قانونگذار تعیین تکلیف نسبت به این اموال و اشیاء را وظیفه دادستان، بازپرس و قاضی دانسته است. بازپرس یا دادستان در صورت صدور قرار منع تعقیب یا موقوف شدن تعقیب باید تکلیف اشیاء و اموال کشف شده را که دلیل یا وسیله جرم بوده و یا از جرم تحصیل شده یا حین ارتکاب استعمال و یا برای استعمال اختصاص داده شده است تعیین کند تا مسترد یا ضبط یا معدوم شود. در مورد ضبط دادگاه تکلیف اموال و اشیاء را تعیین خواهد کرد. همچنین بازپرس و یا دادستان مکلف است مادام که پرونده نزد او جریان دارد به تقاضای ذی نفع با رعایت شرایط زیر دستور رد اموال و اشیاء مذکور در فوق را صادر نماید:

۱- وجود تمام یا قسمتی از آن اشیاء و اموال در بازپرس یا دادرسی لازم نباشد.

۲- اشیاء و اموال بلامعارض باشد.

۳- در شما و اشیا و اموالی نباشد که باید ضبط یا معدوم گردد.

در کلیه امور جزایی دادگاه نیز باید ضمن صدور حکم یا قرار یا پس از آن اعم از اینکه مبنی بر محکومیت یا برائت یا موقوف شدن تعقیب متهم باشد، نسبت به اشیاء و اموالی که وسیله جرم بوده یا در اثر جرم تحصیل شده یا حین ارتکاب استعمال یا برای استعمال اختصاص داده شده حکم مخصوص صادر نماید که آن‌ها باید مسترد یا ضبط یا معدوم شود.

بخش ششم: خسارات قابل مطالبه در قوانین ایران

در ماده ۴۹ ق.ث.ع و ا منصوب ۱۳۱۰ راجع به خسارات ناشی از نقض حق اختراع و حق علامت تجاری، نوع خساراتی که قابل مطالبه هستند را تبیین نموده بود این ماده قانونی مقرر می‌داشت «در مورد خساراتی که خواه از مجرای حقوقی خواه از مجرای جزایی در دعاوی

مربوط به اختراعات و علائم تجاری مطالبه می‌شود، خسارات شامل ضررهای وارده و منافی خواهد بود که از طرف آن محروم شده است» قانونگذار در اینجا خسارات قابل مطالبه را ذیل عنوان «ضررهای وارده» و منافی که طرف از آن محروم نشده» تعیین کرده است. قانونگذار در اینجا خسارات قابل مطالبه را ذیل دو عنوان «ضررهای وارده» و «منافی که طرف از آن محروم شده» تعیین کرده است حال باید دید که آیا ضررهای وارده می‌تواند اعم از عدم النفع باشد یا برعکس منافی که طرف از آن محروم شده «عدم النفع» می‌تواند اعم از ضررهای وارده باشد یا این دو عنوان در واقع دو نوع زیان متفاوتند؟ اگر عدم النفع را ضرر تلقی کنیم از معطل‌های موجود در مورد مطالبه عدم النفع در حقوق داخلی، رها و امکان حکم به پرداخت خسارات ناشی از حق اختراع و به تبع سایر اموال فکری، ذیل تمامی عناوین کلی مصرح در بند ۱ فوق براساس قوانین ایران در زمان حاکمیت قانون ۱۳۱۰ نیز مهیا می‌شد و امکان استفاده از وحدت ملاک آن برای زمان حاکمیت قانون مصوب ۱۳۸۶ فراهم می‌گردید. خصوصاً که قانون اخیرالذکر در این رابطه به اجمال بیان حکم کرده و در مواد ۶۰ و ۶۱ به ذکر کلی «جبران خسارت» اکتفا نموده است. در پاسخ به قسمت دوم پرسش می‌توان گفت که محروم شدن از منفعت حاصل نشدن نفع در مقابل ضرر است و چنین قابلیت را ندارد که فوت یا تلف مال (ضرر وارده) را هم در بر گیرد ولی برعکس، از آن‌ها که ضرر مفهومی عام است و می‌تواند شامل محروم شدن از منفعت هم باشد به نظر می‌رسد ضررهای وارده را اعم از عدم النفع شمرده متصور است. هر چند مقرون به واقع این است که عنوان «ضررهای وارده» را مستقل از عنوان دوم و از مصادیق عنوان کلی «فوت مال» تلقی کنیم که در این صورت به موجب قوانین موضوعه ایران تردیدی در قابل مطالبه بودن آن نیست، اما عنوان «منافی که طرف از آن محروم نشده» را نه این که از مصادیق «فوت منفعت» بلکه خود «فوت منفعت» و معادل «عدم النفع» به حساب آوریم و قابل مطالبه بودن یا نبودن آن را منطبق با قوانین ایران مشخص نماییم اما به نظر می‌رسد عدم النفع در بحث خسارات ناشی از نقض حقوق مالکیت فکری، از جمله خساراتی است که قابل مطالبه نمی‌باشد (انصاری، ۱۳۸۱).

بند اول: کنوانسیون های بین المللی در جهت حمایت از مالکیت صنعتی

بنابراین حقوق مالکیت صنعتی از جمله حقوق مالکیت فکری است که به خلاقیتها و تراوشات فکری انسان در زمینه های صنعتی مربوط می شود. «مالکیت صنعتی» مجموعه حقوقی را مشخص می کند که هدف از آنها این است که شخص یا گروه اعم از حقیقی یا حقوقی بتواند با اطمینان خاطر از جلوگیری از تعرض دیگران به امر تجارت یا صنعت اشتغال داشته و از هر گونه تجاوزی از ناحیه اشخاص ثالث مصون و محفوظ باشد و نیز در جهت حمایت از فکر و ابتکار شخص در برابر اشخاص ثالث و دادن انحصار بهره برداری از نتیجه فکر و ابتکار به صاحب و مالک آن برای مدت معین مطرح شده است. ، در قوانین کشورهای مختلف جهان هر کدام به نحوی مورد شناخت و حمایت قرار گرفته است مهمترین معاهداتی که در جهت حمایت از مالکیت صنعتی به وجود آمده اند:

۱- کنوانسیون پاریس: این کنوانسیون در سال ۱۸۸۳ منعقد شد و طی تجدید نظرها و اصلاحاتی در مادرید (۱۸۹۱)، بروکسل (۱۹۰۰)، واشنگتن (۱۹۱۱)، لاهه (۱۹۲۵)، لندن (۱۹۳۴)، لیسن (۱۹۵۸)، استکهلم (۱۹۶۷) و (۱۹۷۹) تکمیل گردید. در سال ۲۰۰۶ تعداد ۱۷۷ کشور عضو این کنوانسیون بودند. همه دولتها، اعم از اینکه عضو سازمان جهانی مالکیت فکری باشند یا نباشند، می توانند به عضویت کنوانسیون مزبور درآیند، کما اینکه ایران پیش از الحاق به سازمان جهانی مالکیت فکری از سال ۱۳۳۷ به این کنوانسیون ملحق است. کنوانسیون پاریس ناظر بر مالکیت صنعتی در مفهوم وسیع آن است و به عنوان سندی پایه در این زمینه، موضوعاتی از جمله اختراعات، علائم، طرح های صنعتی، مدل های اشیاء مصرفی (نوعی اختراعات کوچک)، اسامی تجاری، نشانه های جغرافیایی (نشانه های منبع و اسامی مبداء) و جلوگیری از رقابت غیر منصفانه را در بر می گیرد. مقررات ماهوی کنوانسیون در سه گروه اصلی قابل طبقه بندی هستند: رفتار ملی، حق تقدم و قواعد مشترک. بر اساس مقررات رفتار ملی، کنوانسیون در خصوص حمایت از مالکیت صنعتی مقرر می دارد که هر دولت متعاقد باید همان حمایت را از اتباع دولتهای متعاقد دیگر به عمل آورد که به اتباع خود اعطاء می کند. اتباع کشورهای غیر عضو به شرطی که دارای اقامتگاه یا فعالیت تجاری یا صنعتی

مؤثر در یک کشور عضو باشند، باز هم حق برخورداری از رفتار ملی را دارند. کنوانسیون در خصوص اختراعات و مدل‌های اشیاء مصرفی، در صورت وجود علائم و طرح‌های صنعتی حق تقدم را مقرر داشته و این بدان معنا است که به عنوان یک قاعده متقاضی بتواند با تسلیم اولین اظهارنامه در یکی از کشورهای متعاقد، ظرف مدتی معین ۱۲ ماه در مورد اختراعات و مدل‌های اشیاء مصرفی و ۶ ماه در مورد طرح‌های صنعتی و علائم خواستار حمایت از موضوع اظهارنامه در هر یک از کشورهای دیگر عضو کنوانسیون شود. به این ترتیب اظهارنامه‌هایی که بر اساس این حق در کشورهای دیگر ارائه می‌گردد، از همان تاریخ تسلیم نخستین اظهارنامه نافذ خواهند بود. به عبارت دیگر این اظهارنامه بر سایر اظهارنامه‌هایی که ممکن است توسط اشخاصی دیگر طی مدت مذکور برای همان اختراع، مدل اشیاء مصرفی، علامت یا طرح صنعتی تسلیم گردند، مقدم خواهد بود. مزیت مهم دیگر حق تقدم آن است که هنگامی که متقاضی خواهان حمایت در کشورهای مختلف است، الزامی به ارائه فوری اظهارنامه به طور همزمان ندارد، بلکه بین ۶ تا ۱۲ ماه فرصت دارد تا در این مورد و انتخاب کشورهای مورد نظر برای کسب حمایت و متعاقباً تسلیم اظهارنامه تصمیم بگیرد. کنوانسیون برخی قواعد مشترک را در مورد موضوعات مالکیت صنعتی مقرر می‌دارد که همه طرف‌های متعاقد باید از آنها تبعیت نمایند. مهمترین این قواعد ناظر بر موارد زیر هستند:

۷۷

الف) اختراعات: ورقه ثبت اختراع اعطایی در کشورهای مختلف عضو کنوانسیون در مورد اختراعی واحد مستقل از یکدیگر تلقی می‌شوند. به این معنا که اعطای یک ورقه ثبت اختراع در یک کشور متعاقد، سایر کشورهای متعاقد را ملزم نمی‌سازد که چنین ورقه‌ای را به آن اختراع اعطاء نمایند.

ب) علائم: کنوانسیون پاریس هیچگونه مقرراتی را در مورد شرایط تسلیم اظهارنامه و ثبت علائم تعیین نمی‌کند و بنابراین این شرایط صرفاً در قوانین داخلی کشورها پیش‌بینی می‌شود. از همین رو هیچ اظهارنامه‌ای برای ثبت علامت اظهارشده توسط تبعه یک کشور متعاقد در کشور دیگر به این دلیل که تسلیم اظهارنامه، ثبت یا تجدید ثبت علامت در کشور مبداء انجام نشده است، نمی‌تواند رد گردد. لذا به محض اینکه ثبت علامتی در یک کشور متعاقد

تحصیل شد، این ثبت مستقل از ثبت احتمالی آن در هر کشور متعاهد دیگر، از جمله کشور مبداء است. در نتیجه ابطال ثبت یا انقضای مدت حمایت از علامت به دلیل عدم تجدید آن در یک کشور متعاهد تأثیری بر اعتبار ثبت در سایر کشورهای متعاهد ندارد.

ج) طرح های صنعتی: در خصوص این طرح ها کنوانسیون پاریس مقرر می دارد که آنها باید در هر کشور متعاهد مورد حمایت قرار گیرند و نمی توان از این حمایت به این دلیل که کالاها یا طرح در کشور مورد نظر ساخته نشده اند، خودداری ورزید.

د) اسامی تجاری: به موجب کنوانسیون پاریس کشورهای متعاهد باید از اسامی تجاری بدون اینکه الزام به تسلیم اظهارنامه یا ثبت آنها باشد، حمایت به عمل آورند.

ه) نشانه های منیع: کنوانسیون پاریس مقرر می دارد که هر یک از کشورهای متعاهد باید تدابیری را علیه استفاده مستقیم یا غیر مستقیم از یک نشانه منبع نادرست در مورد کالاها یا هویت تولید کننده، سازنده و یا تاجر، اتخاذ کنند.

و) رقابت غیر منصفانه: طبق مقررات کنوانسیون پاریس هر کشور متعاهد باید حمایت مؤثری برای مقابله با رقابت غیر منصفانه به عمل آورد. از لحاظ تشکیلات، کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی دارای یک مجمع و یک کمیته اجرائی است. هر دولت عضو اتحادیه که حداقل مقررات اجرائی و پایانی سند استکهلم (۱۹۶۷) از کنوانسیون پاریس را پذیرفته باشد، عضو مجمع محسوب می شود، به جز کشور سوئیس که به اعتبار سمت خود همواره در کمیته اجرائی عضویت دارد. سایر اعضای کمیته را کشورهای عضو اتحادیه بر می گزینند. تهیه برنامه و بودجه دو سالانه سازمان جهانی مالکیت فکری، تا آنجا که به اتحادیه پاریس مربوط می شود، به عهده مجمع قرار دارد.

۲- موافقتنامه استراسبورگ در مورد طبقه بندی بین المللی اختراعات: این موافقتنامه در سال ۱۹۷۱ میلادی به تصویب رسیده و موضوع آن طبقه بندی بین المللی اختراعات IPC است. در این موافقتنامه تکنولوژی به ۸ بخش و حدود ۶۷/۰۰۰ زیرمجموعه تقسیم شده است. هر زیر مجموعه دارای نشانی متشکل از اعداد عربی و حروف الفبای لاتین است.

نشانه‌های طبقه بندی بین المللی اختراعات در هر سند اختراع درج می گردد که از این گونه اسناد حدود ۱/۰۰۰/۰۰۰ عدد هر سال در مدت حدود ۱۰ سال گذشته منتشر شده‌اند نشان‌های مربوط بتوسط اداره مالکیت ملی یا منطقه‌ای که سند اختراع صادر می کند تعیین می شوند.

یکی از آثار و مزایای مهم این طبقه‌بندی بازیابی اسناد اختراع در نگام جستجو برای یافتن مسابقه افشای قبلی است. این گونه بازیابی برای مقامات صادر کننده توسعه تکنولوژی ضروری و مورد نیاز است. اگر چه تاکنون تعداد کلی از کشورها در این موافقتنامه عضو هستند. اما ادارات مالکیت صنعتی حدود ۸۰ کشور ۴ ادارن منطقه‌ای و دبیرخانه سازمان جهانی مالکیت معنوی براساس معاهد همکاری ثبت اختراع از طبقه بندی بین المللی اختراعات استفاده می کنند. به منظور به روز کردن طبقه‌بندی بین المللی اختراعات IPC این طبقه‌بندی همواره به صورت مستمر مورد بازبینی و اصلاح قرار می گیرد و نسخه جدیدی از آن هر ۵ سال یکبار منتشر می شود. بازبینی و اصلاح این طبقه‌بندی توسط کمیته کارشناسان که براساس مفاد موافقتنامه تشکیل شده است، انجام می شود. همه کشورهای عضو این موافقتنامه در این کمیته عضویت دارند. موافقتنامه دارای اتحادیه‌ای است که این اتحادیه مجمعی را تشکیل که کشورهای عضو در آن عضویت دارند. یکی از وظایف مهم مجمع، تهیه برنامه و بودجه دو ساله اتحادیه است. همانطور که گفتیم این موافقتنامه در سال ۱۹۷۱ میلادی تصویب و در سال ۱۹۷۹ میلادی اصلاح شده است. عضویت در این موافقتنامه برای کشورهای عضو کنوانسیون پاریس آزاد است. اسناد والصاف به این عهدنامه باید به مدیرکل سازمان جهانی مالکیت معنوی تحویل شود. تا ۱۵ جولای ۲۰۰۴ تعداد ۵۴ شور به عضویت این موافقتنامه درآمده‌اند. کشور جمهوری اسلامی ایران هنوز به عضویت این موافقتنامه درنیامده است.

۳- معاهده قانون علامت تجاری: موافقتنامه در سال ۱۹۹۴ میلادی به تصویب رسیده است. هدف این معاهده تبدیل سیستم های ثبت علائم تجاری ملی و منطقه‌ای به سیستم‌هایی است که کار بر پسند باشد نیل به این هدف تسهیل و هماهنگ‌سازی تشریفات از طریق حذف مشکلات و موانع را طلب می کند که در نتیجه آن تشریفات مربوطه برای مالکین علائم و نمایندگان آنان کاملاً ایمن می گردد. بخش عمده این معاهده، اختصاص به تشریفات اداره مالکیت صنعتی برای

ثبت علایم تجارتي دارد که در ۳ مرحله اظهارنامه ثبت، تغييراتپس از ثبت و تمديد مدت مورد بحث قرار گرفته است. مقررات مربوط به هر مرحله به گونه‌ای تدوين شده که کاملاً مشخص می‌کند که یک اداره ثبت علایم تجاری چه مدارکی را می‌تواند از متقاضی یا مالک ثبت درخواست چه مدارکی را نمی‌تواند از آنان درخواست نماید. براساس این معاهده در مرحله اول (اظهارنامه ثبت) درج موارد زیر در اظهارنامه ثبت به عنوان حاکم شرایط ضروری مجاز تلقی شده است: درخواست: نام و نشانی و سایر مشخصات مربوط به متقاضی یا نماینده او، اطلاعات مختلف مربوطه به علامت شامل تعداد مشخصی از نمونه علامت کالاها و خدمات و طبقه‌بندی آنها اعلامیه‌ای مبنی بر قصد استفاده از علامت. هر کشور متعاقد باید اجازه دهد که در یک اظهارنامه ثبت از کالاها و یا خدمات متعلق به طبقات مختلف طبقه‌بندی بین‌المللی استفاده شود. یک کشور متعاقد نمی‌تواند به غیر از مواردیکه این عهدنامه اجازه داده و مقرر نموده است از متقاضی مالک یا نماینده او موارد دیگری را درخواست نماید. به عنوان مثال کشور مذکور نمی‌تواند از متقاضی درخواست نماید دلایل ثبت تجاری ارائه دهد یا از او بخواهد اعلام نماید که آیا دارای فعالیت تجاری خاصی است یا از وی بخواهد دلیل یا مدرکی دال بر ثبت علایم تجاری مورد نظر در کشور دیگری را ارائه نماید. در این معاهده در مرحله دوم تشریفات ثبت علایم تجاری، موضوع تغییرات نام یا نشانی و تغییرات مالکیت ثبت مورد بحث قرار گرفته است. در این مرحله شرایط و مدارک مورد نیاز که مطالبه آن مجاز است به تفصیل فهرست شده و سایر موارد ممنوع اعلام شده‌اند. تسلیم فقط یک درخواست حتی برای مواردی که تغییر مورد نظر به بیش از یک علامت ثبت شده یا اظهارنامه ثبت مرتبط باشد قابل قبول خواهد بود به شرطی که مالک علایم ثبت شده یا اظهارنامه‌ها و مالک جدید آنها یکی باشد. مرحله سوم براساس این معاهده موضوع‌هایی از قبیل تمديد مدت مورد حکم قرار گرفته است و براساس این معاهده مدت اولیه اعتبار ثبت و مدت هر تمديد به تئب به ۱۰ سال به صورت استاندارد مشخص شده است. همانطور که قبلاً گفته شد این عهدنامه در سال ۱۹۹۴ میلادی تصویب و عضویت در آن برای کشورهای عضو سازمان جهانی مالکیت معنوی و تا ۳۱ دسامبر ۱۹۹۹ میلادی برای هر کشور دیگری که در تاریخ ۱۲۷ اکتبر ۱۹۹۴ عضو کنوانسیون

پاریس بوده و همچنین در صورتی که بتوان علایم ر به همراه علایم تجاری آن کشور ثبت نموده آزاد است. عضویت در ان برای برخی از سازمان‌های بین‌الدولی نیز آزاد است و اسناد امضاء یا الحاق به این عهدنامه باید به مدیرکل سازمان جهانی مالکیت صنعتی تسلیم شود. تا تاریخ ۱۶ جولای ۲۰۴ تعداد ۳۲ کشور به عضویت این معاهده درآمده‌اند. جمهوری اسلامی ایران به این معاهده ملحق نشده‌است.

۴- موافقتنامه وین در مورد طبقه‌بندی بین‌المللی عناصر تصویری علایم: موضوع این موافقتنامه، طبقه‌بندی علایمی است که متشکل از یا حاوی عناصر تصویری هستند. براساس این موافقتنامه ادارات صلاحیتدار کشورهای عضو باید در اسناد رسمی و آگهی‌های رسمی مربوط به ثبت و تجدید علایم نشانه‌های مربوط به طبقه‌بندی را درج نمایند. براساس مفاد این موافقتنامه کمیته‌ای مرکب از کارشناسان کشورهای عضو موظفند این طبقه‌بندی را به صورت دوره‌ای مورد بازبینی و تجدیدنظر قرار دهند. این طبقه‌بندی از ۲۹ گروه، ۱۲۴ بخش و در حدود ۱۶۰۰ قسمت تشکیل شده است که عناصر تصویری علایم در آنها طبقه‌بندی شده‌اند. اگر چه تعداد کشورهای عضو این موافقتنامه حدود ۱۹ کشور است ولی این طبقه‌بندی توسط ادارات مالکیت صنعتی حداقل ۳۰ کشور و همچنین دبیرخانه سازمان جهانی مالکیت معنوی اداره ثبت علایم نبلوکس، اداره هماهنگ‌سازی بازارهای داخلی جامعه اروپایی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در ای موافقتنامه اتحادیه‌ای پیش‌بینی که دارای مجمعی مرکب از کشورهای عضو می‌باشد. کپی از مهمترین وظایف مجمع تهیه برنامه و بودجه دوساله اتحادیه است. موافقتنامه وین در سال ۱۹۷۳ میلادی تصویب و در سال ۱۹۸۵ میلادی اصلاح شده است. عضویت در این موافقتنامه برای کشورهای عضو کنوانسیون پاریس آزاد است. اسناد امضاء و الحاق به این موافقتنامه باید به مدیرکل سازمان جهانی مالکیت معنوی تحویل شود. تا تاریخی ۱۵ جولای ۲۰۴ تعداد ۱۹ کشور به عضویت این موافقتنامه درآمده‌اند. جمهوری اسلامی ایران به این موافقتنامه ملحق نشده است.

۵- موافقتنامه مادرید در مورد جلوگیری از نصب نشانه‌های منبع غیرواقعی یا گمراه‌کننده بر کالا: این موافقتنامه در تاریخ ۲۵ فروردین ۱۲۷۰ (برابر با ۱۴ آوریل ۱۸۹۱) به تصویب رسیده

است و در واشنگتن به تاریخ ۱۲ مرداد ۱۲۹۰ (۲ ژوئن ۱۹۱۱)، در لاهه به تاریخ ۱۵ آبان ۱۳۰۴ (۶ نوامبر ۱۹۲۵) در لندن به تاریخ ۱۲ خرداد ۱۳۱۳ (۲ ژوئن ۱۹۳۴) و در لیسبون به تاریخ ۹ آبان ۱۳۳۷ (۳۱ اکتبر ۱۹۵۸) مورد تجدیدنظر قرار گرفته است.

با توجه به بندهای ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ ماده ۱ این موافقتنامه، کلیه کالاهای نشانه‌های غیر واقعی و گمراه کننده که با آن نشانه یکی از کشورهایی که این موافقتنامه شامل آن می‌شود یا محلی که در آن کشورها واقع است به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به عنوان کشور یا محل مبداء معرفی شده است، هنگام ورود به هر یک از کشورهای مذکور توقیف خواهند شد. توقیف همچنین در کشوری انجام خواهد شکه در آن کشور نشانه غیر واقعی و گمراه کننده منبع به کار رفته یا کالاهای حاوی نشانه غیر واقعی و گمراه کننده به آن کشور وارد شده است. اگر طبق قوانین کشور توقیفی در زمان ورود ممنوعیت ورود یا توقیف در محدوده کشور را اجاز ندهد، در این صورت تا زمانی که قوانین مربوط بر این اساس اصلاح شوند تدابیر مذکور جای خود را به کلیه اقدامات و راه‌های جبرانی می‌دهند که در این موارد طبق قوانین کشور مزبور در دسترس اتباع آن قرار دارند. با توجه به بند ۵ ماده (۱) موافقتنامه در صورت عدم وجود ضمانت اجرائی خاص برای تضمین جلوگیری از نصب نشانه‌های منبع غیر واقعی یا گمراه کننده ضمانت اجرائی مقرر در مقررات مربوط مندرج در قوانین راجع به علائم یا اسامی تجاری اعمال خواهد شد. توقیف به درخواست مقامات گمرکی انجام خواهد شد که آنها نیز مراتب را سریعاً به طرف ذینفع اعم از حقیقی و یا حقوقی اطلاع خواهند داد تا وی در صورت تمایل بتواند اقدامات لازم در ارتباط با توقیف انجام شده، به عنوان اقدام احتیاطی را انجام دهد. با این حال دادستان یا هر مقام صالح دیگری می‌تواند به اعتبار سمت خود یا بنا به درخواست طرف زیان دیده، تقاضای توقیف را نماید، در این صورت تشریفات مربوط سیرعادی خود را طی خواهد کرد. کشورهایی که این موافقتنامه در مورد آنها اعمال می‌شود تعهد می‌کنند در رابطه با فروش یا نمایش یا عرضه برای فروش هر کالایی، استفاده از کلیه نشانه‌ها را در تبلیغات به صورتی که عموم را نسبت به منبع کالا فریب دهد و در تابلوها، آگهی‌ها، صورتحساب‌ها، فهرست مشروبات، نامه‌ها یا اوراق تجاری یا هرگونه مکاتبات

بازرگانی دیگر درج کردند، نیز ممنوع سازند. دادگاه‌های هر کشور تصمیم خواهند گرفت که چه نوع نشانه‌هایی به خاطر خصوصیت عام آنها مشمول مقررات این موافقتنامه نمی‌شود. با این حال نشانه‌های منطقه‌ای درباره منبع فرآورده‌های درخت تاک از قید و شرط مذکور در این ماده مستثنی هستند. براساس ماده ۱۵ این موافقتنامه کشورهای عضو اتحادیه حمایت از مالکیت صنعتی که به این موافقتنامه ملحق نشده‌اند، می‌توانند بنا به درخواست خود طبق روش پیش بینی شده در ماده ۱۶ کنوانسیون عمومی به این موافقتنامه ملحق شوند. مقررات مواد ۱۶ مکرر و ۱۷ مکرر کنوانسیون عمومی در مورد این موافقتنامه اعمال خواهد شد. لازم به ذکر است تا تاریخ ۱۵ جولای ۲۰۰۴ تعداد ۳۴ کشور به عضویت این کنوانسیون درآمده‌اند. جمهوری اسلامی ایران رد سال ۱۳۸۲ به این موافقتنامه ملحق شده است. (حجتی اشرفی، بی تا، ۵۱۷)

۶- موافقتنامه لوکارنو برای ایجاد طبقه‌بندی بین‌المللی طرح‌های صنعتی: این موافقتنامه در سال ۱۹۶۸ میلادی به تصویب رسیده و در سال ۱۹۷۹ اصلاح شده است. موضوع این موافقتنامه طبقه‌بندی طرح‌های صنعتی است. ادارات صلاحیتدار کشورهای متعاقد در اسناد رسمی تسلیم یا ثبت طرح‌های صنعتی باید نشانه‌های طبقه‌بندی را درج نمایند. این کار باید در تمام آگهی‌های تسلیمی یا ثبت آنها که ادارات مذکور منتشر می‌کنند نیز صورت گیرد. یک کمیته متخصصین که کلیه کشورهای عضو در آن نماینده‌ای دارند و طبق این موافقتنامه تشکیل شده است وظیفه دارد این طبقه‌بندی را به طور دوره‌ای مورد بررسی قرار داده و اصلاح نماید. آخرین نسخه این طبقه‌بندی که از سال ۱۹۹۹ میلادی تاکنون معتبر است هفت نسخه آن است. جدیدترین طبقه‌بندی لوکارنو که از اول ژانویه ۱۹۹۹ میلادی به مورد اجرا گذارده شده حاوی اصلاحات و اضافات انجام شده توسط کمیته متخصصین در سال ۱۹۹۸ میلادی است. این طبقه‌بندی را دبیرخانه سازمان جهانی مالکیت معنوی به منظور اجرای موافقتنامه لاهه در خصوص تسلیم بین‌المللی طرح‌های صنعتی و همچنین اداره ثبت طرح‌های صنعتی نبلوکس استفاده می‌کند. موافقتنامه لوکارنو اتحادیه‌ای را به وجود آورده است. این اتحادیه دارای یک مجمع است، هر کشور عضو این اتحادیه در این مجمع عضویت دارد. یکی از مهمترین وظایف مجمع تدوین برنامه و بودجه دوساله اتحادیه است. عضویت در موافقتنامه لوکارنو برای

کشورهای عضو کنوانسیون پاریس آزاد است. اسناد امضاء و احلاق باید به مدیر کل سازمان جهانی مالکیت معنوی تحویل گردد. تا تاریخ ۱۵ ژوئیه ۲۰۰۴ میلادی تعداد ۴۴ کشور به عضویت این موافقتنامه درآمده‌اند. جمهوری اسلامی ایران تاکنون به عضویت این معاهده درنیامده است.

۷- معاهده همکاری ثبت اختراع: معاهده همکاری ثبت اختراع یا PCT در سال ۱۹۷۰ میلادی در واشنگتن منعقد شد و در ژوئن سال ۱۹۷۸ به اجرا درآمد. هم اکنون (اکتبر ۲۰۱۵) ۱۴۸ کشور عضو معاهده PCT هستند بطوریکه بنابر وب سایت وایپو، کشور جمهوری اسلامی ایران از بین این ۱۴۸ کشور به عنوان آخرین کشور در چهارم جولای ۲۰۱۴ به عضویت این معاهده در آمد. این معاهده روشی را برای بررسی تقاضانامه های پتنت ارائه می دهد بطوریکه براساس آن امکان کسب حفاظت از اختراعات به طور همزمان در تعداد زیادی کشور از طریق ارائه یک «تقاضانامه بین المللی» میسر می شود. این تقاضانامه توسط هر کسی که تبعه یا مقیم یکی از کشورهای عضو PCT است ارائه شود. به طور کلی متقاضیان تبعه یا مقیم یکی از کشورهای عضو می توانند تقاضانامه را به اداره ملی ثبت اختراع آن کشور و یا به دفتر بین المللی وایپو در ژنو ارائه دهند. در صورتی که متقاضی تبعه یا مقیم کشوری عضو یکی از ادارات منطقه ای مانند کنوانسیون ثبت اختراع اروپا، پروتکل هراره در زمینه ثبت اختراعات و طرح های صنعتی، موافقتنامه اصلاح شده بنگوئی یا کنوانسیون ثبت اختراع اوراسیا باشد می تواند تقاضانامه بین المللی را به ترتیب به ادارات منطقه ای EPO، ARIPO، OAPI یا EAPO نیز ارائه دهد. پس از ارائه تقاضانامه بین المللی، موضوع اختراع این تقاضانامه مورد جستجو قرار می گیرد که به جستجوی بین المللی معروف است. این جستجو توسط یکی از ادارات ثبت اختراعی که توسط مجمع PCT به عنوان مرجع جستجوی بین المللی (ISA) منصوب شده است انجام می شود. نتایج جستجو در قالب یک «گزارش جستجوی بین المللی» منتشر می شود. این گزارش در حقیقت فهرستی از اسناد قبلا منتشر شده را که ممکن است قابلیت پتنت شدن اختراع ادعا شده در تقاضانامه بین المللی را تحت تاثیر قرار دهد تشکیل می دهد. بطور همزمان مرجع ISA در مورد قابلیت پتنت شدن این اختراع، یک نظر

مکتوب ارائه می دهد. گزارش جستجوی بین المللی و نظر مکتوب در مورد قابلیت پتنت شدن اختراع توسط ISA به متقاضی ابلاغ می شود بطوریکه ممکن است متقاضی تصمیم بگیرد تقاضانامه خود را پس بگیرد بویژه اگر این گزارش یا نظر امکان اعطای پتنت را بعید می داند. در صورتیکه تقاضانامه بین المللی توسط متقاضی پس گرفته نشود این تقاضانامه به همراه گزارش جستجوی بین المللی توسط دفتر بین المللی وایپو منتشر می شود. بهرحال نظر مکتوب ارائه شده در مورد قابلیت پتنت شدن اختراع منتشر نمی شود. پس از این انتشار، متقاضی بررسی مقدماتی بین المللی را درخواست کند. این بررسی معادل ارزیابی ثانویه قابلیت پتنت شدن اختراع دوم است بطوریکه نوآوری، گام ابتکاری و کاربردپذیری صنعتی اختراع در نظر گرفته می شود. این ارزیابی فرصتی را برای متقاضی فراهم می کند تا ادعاهای اختراع خود را برطبق مشاوره مرجع بررسی مقدماتی بین المللی (IPREA) اصلاح کند. در اغلب موارد، مرجع IPREA همان مرجع ISA است بطوریکه مطابقت هر یک از ادعاهای تقاضانامه را با الزامات ثبت اختراع بیشتر بررسی می کند. بهرحال این ارزیابی الزام آور نیست و ادارات ملی ثبت اختراع می توانند قبل از اعطای پتنت ملی، مجدداً اختراع را بررسی کنند. در ظرف ۳۰ یا ۳۱ ماه از تاریخ تقدم، متقاضی باید در مورد کشورهایی که می خواهد اختراع وارد مرحله ملی شود تصمیم گیری کند. به عبارت دیگر باید با پرداخت هزینه های ملی مربوطه، در زمان مورد نیاز ترجمه تقاضانامه انجام شود و در صورت الزام قوانین ملی آن کشور، یک کارگزار ملی ثبت اختراع تعیین شود تا به نمایندگی از متقاضی اقدامات لازم در کشور مربوطه انجام شود. در مرحله ملی، ادارات ملی یا منطقه ای ثبت اختراع، تقاضانامه بین المللی را (مانند تقاضانامه هایی که مستقیماً بصورت ملی یا منطقه ای ارائه شده است) بررسی می کنند. فرایند PCT برای متقاضی، ادارات ثبت اختراع و عموم مردم دارای مزایای متعددی است. برخی از این مزایا عبارتند:

متقاضی بر طبق روش PCT نسبت به سایر روش ها به مدت ۱۸ ماه زمان بیشتری در اختیار دارد تا در مورد مطلوب بودن حفاظت از اختراع در کشورهای خارجی بیشتر تأمل کند، کارگزاران محلی ثبت اختراع را در هر یک از کشورهای خارجی تعیین کند، ترجمه های

موردنیاز را تهیه و هزینه های ملی را پرداخت کند. بر طبق فرایند PCT در صورتیکه تقاضانامه بین المللی در قالب تجویز شده توسط PCT تهیه شود و واجد الزامات شکلی این معاهده باشد در طی مرحله ملی، امکان رد تقاضانامه توسط ادارات ملی تعیین شده براساس ویژگی های رسمی و شکلی وجود ندارد. همچنین بر اساس گزارش جستجوی بین المللی یا نظر مکتوب ISA، متقاضی می تواند امکان ثبت اختراع خود را در مناطق یا کشورهای مورد نظر با احتمال منطقی ارزیابی کند. بعلاوه در طی بررسی مقدماتی بین المللی، امکان اصلاح تقاضانامه بین المللی قبل از وارد شدن به مرحله ملی وجود دارد تا منافع متقاضی بیشتر لحاظ شود. با در نظر گرفتن گزارش جستجوی بین المللی، نظر مکتوب و در صورت امکان گزارش بررسی مقدماتی بین المللی به همراه تقاضانامه بین المللی، کار جستجو و بررسی توسط ادارات ملی ثبت اختراع می تواند بطور قابل توجهی کاهش یابد و یا عملاً حذف شود. با توجه به اینکه تقاضانامه بین المللی به همراه گزارش جستجوی بین المللی منتشر می شود اشخاص ثالث در مورد امکان پتنت شدن اختراع ادعا شده بهتر می توانند تصمیم گیری کنند. لازم به ذکر است کد دوحرفی معرف سازمان جهانی مالکیت فکری و دفتر بین المللی سازمان جهانی مالکیت فکری بر طبق استاندارد وایپو به ترتیب WO و IB است بطوریکه تقاضانامه های بین المللی ارائه شده تحت معاهده PCT با کد WO مشخص می شود.

۸- موافقتنامه تریپس: موافقتنامه تریپس یکی از اجزاء سند نهائی مذاکرات اروگوئه و یکی از سه رکن موافقتنامه های سازمان تجارت جهانی (شامل موافقتنامه های مربوط به تجارت کالا، خدمات و مالکیت فکری) است. این موافقتنامه، جامعترین سند بین المللی در مورد حقوق مالکیت فکری است و حوزه هایی مثل حق نسخه برداری و حقوق جانبی آن، علایم تجاری، علایم جغرافیایی، طرحهای صنعتی، حق اختراع و طرحهای ساخت مدارهای یکپارچه و اطلاعات افشا نشده یا اسرار تجاری را در بر می گیرد. این موافقتنامه:

- اصول اساسی حاکم بر سازمان تجارت جهانی را به حقوق مالکیت فکری تسری می دهد.
- استانداردهای حداقل را برای حمایت از حقوق حوزه های فوق تعیین می کند.

اصلاحات و رویه های لازم برای اجرای حقوق مالکیت فکری در کشورهای عضو را تجویز می کند.

بر اساس این موافقتنامه به کشورهای عضو باید تغییرات لازم را در قوانین ملی خود به وجود آورده و خود را برای اجرای موافقتنامه آماده سازند. این مهلت برای همه کشورها تا اول ژانویه ۲۰۰۶ تعیین شده که البته برای کشورهای کم توسعه یافته، قابل تمدید است.

بر اساس این موافقتنامه، کشورهای عضو، مکلف هستند که هیچگونه اقدامی که باعث تنزل سطح حمایت آن کشور از حقوق مالکیت فکری گردد، انجام ندهند. موافقتنامه سه ویژگی عمده دارد:

(۱) تعیین استانداردهای حداقل برای حمایت از حقوق مالکیت فکری تحت پوشش این موافقتنامه « استانداردهای حداقل » به این معناست که نظام مالکیت فکری اعضا نباید در سطحی پایین تر از این استانداردهای حداقل باشد ولی قرار داشتن در سطحی بالاتر از استانداردها، ایرادی ندارد.

(۲) تأکید بر مسئله اجرا. یکی از ویژگیهای موافقتنامه TRIPS که آن را از کنوانسیونهای WIPO متمایز می کند، تأکید آن بر اجرای مفاد موافقتنامه در کشورهای عضو است که بر اساس آن اعضاء مکلفند که با ایجاد یک مکانیزم اجرایی و قضایی، شامل رویه های اجرایی، مجازتهای مدنی و کیفری، اقدامات موقتی یا تأمیننی یا اقدامات مرزی، از نقض حقوق مالکیت فکری جلوگیری کرده و در صورت نقض، آن را متوقف و خاطیان را مجازات نمایند.

(۳) تأمین مکانیزمهای حل اختلاف. از دیگر ویژگیهای متمایز کننده موافقتنامه TRIPS تأمین مکانیزمی برای حل اختلاف مربوط به تعهدات این موافقتنامه است که با پشتوانه موافقتنامه سازمان تجارت جهانی صورت می گیرد. در صورت عدم اجرای تعهدات TRIPS از سوی یک عضو، محرومیت از امتیازات این سازمان را در پی خواهد داشت.

لازم به توضیح است که WIPO (سازمان جهانی مالکیت فکری) با WTO (سازمان تجارت جهانی) در اجرای موافقتنامه TRIPS به ویژه در مورد کشورهای در حال توسعه،

همکاری مستمر دارد. متن کامل موافقتنامه TRIPS توسط مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی با عنوان «سند نهائی دور اروگوئه» ترجمه و منتشر شده است.

نتیجه گیری

این تحقیق نشان داده است که اینترنت به وجود آورنده یک انقلاب عمیق فرهنگی در جهان ارتباطات است و نه تنها درک ما از تقابل با انسانها را گسترش می دهد بلکه با توجه به مفهومی چون «جامعه» راههای جدید را نیز برای ما روشن کرده است و فضای مجازی، ارتباطات انسانی عظیمی را برای ما ممکن است که همه آنها یک کلیک موس امکان پذیر می باشد. مقررات و رویه های موافقت نامه ترپیس در خصوص اجرای حقوق مالکیت صنعتی در زمینه بیان تعهدات کلی اعضا، جبران مدنی و اقدامات موقتی و مرزی، به طور کلی هیچ گونه مغایرتی با مقررات داخلی کشور در خصوص اجرای حقوق مالکیت صنعتی ندارد و حتی قوانین داخلی از برخی لحاظ معیارهای جامع تر و در عین حال سختگیرانه تری را برای تضمین این حقوق پیش بینی می کند، به طوری که با توجه به قوانین و مقررات مربوطه به اختراعات و علائم تجاری و همچنین قانون مسئولیت مدنی ایران به طور کامل می توان خسارات وارده، به زیان دیده را جبران کرد. از حیث مقررات کیفری اگرچه قانون تعزیرات مصوب ۱۳۶۰ دارای مقررات جامع و کافی برای حمایت از دارندگان علائم تجاری بود ولی حذف این مواد در قانون گذاری سال ۱۳۷۰ در مجموعه قوانین مجازات اسلامی قابل حمایت نبوده و به طور کلی حذف مجازات نقض کنندگان علائم تجاری از قانون مجازات اسلامی به مصلحت جامعه نیست و موجب بی نظمی و هرج و مرج خواهد بود و از آنجا که محیط دیجیتالی در کنار امتیازات قابل توجهی که برای اشخاص دارد. آنها را با این معطل بزرگ روبه رو ساخته که اسرار تجاری آنها در این محیط نقض شده و در اختیار میلیون ها نفر کاربر قرار می گیرد و تشخیص نقض، شناسایی نقض کننده حق، میزان خسارات وارده و تعیین اینکه کدام دادگاه صالح به رسیدگی دعاوی بین المللی نقض اسرار تجاری در این محیط است، بسیار دشوار بوده و هر گاه صاحب سر تجاری را از طرح دعوی منصرف می کند از این رو برای کاهش مشکلات ناشی از تعارض صلاحیت محاکم، کنوانسیون های منطقه ای و

بین‌المللی در امور مدنی و تجاری تهیه و پیش‌بینی شده است که از مهمترین آن‌ها می‌توان به کنوانسیون بروکسل یک و دو و کنوانسیون پیشنهادی لاهه اشاره کرد. از مهمترین ابعاد تکمیلی شناسایی یک حق، تعیین ضمانت اجرا برای نقض آن حق می‌باشد حقوق مالکیت صنعتی نیز از این امر کلی مستثنی نیست، ضمانت اجراهای موجود در این قوانین بر سه دسته است ضمانت اجرای کیفری، ضمانت اجرای مدنی که به جبران خسارت تاکید دارد و ضمانت اجرای اداری که حل مسائل بدون مراجعه به دادگاه را مد نظر قرار می‌دهد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

منابع و مآخذ

۱. امامی، اسد الله، (۱۳۹۰)، حقوق مالکیت صنعتی، تهران، نشر میزان، چاپ اول،
۲. امامی، نورالدین، (۱۳۵۰)، حق مخترع، تهران، سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، ص ۲.
۳. انصاری، باقر، (۱۳۸۱)، دیگر نویسندگان، مسئولیت مدنی رسانه همگانی، انتشارات جمهوری، چاپ اول
۴. حسن بیگی، ابراهیم، (۱۳۸۱)، توسعه شبکه ملی دیتا، معطل‌های فرآوری و تهدیدهای متوجه امنیت ملی: تاریخ «اندیشه انقلاب اسلامی» بهار ۱۳۸۳، شماره ۹، ص ۷۹- شفیعی، شکیب، مرتضی، حمایت از حق مولف، قوانین ملی و مقررات بین‌المللی، تهران، اردیبهشت
۵. خلج، یوسف، (۱۳۸۳)، حمایت از حقوق مالکیت فکری در شبکه‌های اطلاع‌رسانی الکترونیکی پایان‌نامه کارشناسی ارشد، حقوق خصوصی، دانشگاه تربیت مدرس،
۶. دوستی، نصرت‌الله، (۱۳۷۴)، سیستم مالکیت صنعتی ایران، وضعیت فعلی و دور نمای آینده، تهران، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور،
۷. شیخی، مریم، (۱۳۸۵)، ضمانت اجرای نقض حقوقی مالکیت صنعتی با لحاظ موافقت نامه تأسیس، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، حقوق خصوصی، گرایش مالکیت فکری دانشگاه تربیت مدرس.
۸. صادقی، محسن، (۱۳۸۶)، حمایت از حقوق مالکیت فکری در محیط اینترنتی، (تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی،
۹. قاسمی، علیرضا، (۱۳۸۲)، حمایت از حقوق پدید آورندگان طرح‌های صنعتی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۰. کانتونی، لورنز و استفانو تاروینی، (۱۳۹۱)، اینترنت، ترجمه، گروه مترجمان با مقدمه سید سعید رضا عاملی، انتشارات امیر کبیر،
۱۱. کریمی، محمد حسین، (۱۳۸۹)، علائم تجاری در حقوق ایران، تهران، نشر مجد، چاپ اول، ص ۳۲

۱۲. میرحسینی، سید حسن، (۱۳۸۵)، مقدمه‌ای بر حقوق مالکیت معنوی، تهران، انتشارات میزان، چاپ دوم
۱۳. معتمدنژاد، کاظم، (۱۳۹۰)، حقوق ارتباطات بین‌المللی، جلد دوم،
۱۴. نوروزی، علیرضا، (۱۳۸۱)، حقوق مالکیت فکری، حق مؤلف و مالکیت صنعتی، تهران، چاپا،
۱۵. وکیل، امیر ساعد، (۱۳۸۳)، حمایت از مالکیت فکری در سازمان جهانی تجارت و حقوق ایران، تهران، انتشارات مجد، چاپ اول

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی